

Particularități ale proceselor intelectuale

GRĂDINIȚA CU P.P. „ION CREANGĂ” -ZALĂU
Prof.înv.preșcolar VEZELOVICI GELIA-GABRIELA

Mica școlaritate prezintă caracteristici importante și progrese în dezvoltarea psihică datorită faptului că procesul învățării se conștientizează ca atare. Învățarea antrenează procese psihice cognitive precum: senzațiile, percepțiile, reprezentările, gândirea, limbajul, memoria și imaginația.

Senzațiile și percepțiile evoluează și se subordonează noului tip de activitate-învățarea. În perioada micii școlarități continuă să se dezvolte toate formele de sensibilitate (vizuală, auditivă, tactilă, chinestezică etc.). În ceea ce privește dezvoltarea sensibilității vizuale se constată o lărgire a câmpului vizual atât sub aspectul vederii centrale cât și a celei periferice, și o creștere a preciziei în diferențierea nuanțelor cromatice. Sensibilitatea cromatică este stimulată de descrierea verbală.

În a treia copilărie se modifică pragul absolut (minimal și maximal) cât și cel diferențial al sensibilității termice. Evoluează sensibilitatea dolorifică și crește caracterul sintetic al sensibilității tactile.

Conform psihologiei generale în această etapă a creșterii și dezvoltării, copilul este capabil să surprindă fenomene inaccesibile simțurilor, trecând dincolo de aspecte concrete de mărime, formă, culoare etc. și desprinzând ceea ce este identic, constant, permanent, invariabil în obiecte și fenomene. Se formează astfel ideea de variantă, conservare a unor caracteristici (cantitate, greutate, volum), după cum urmează: la 7-8 ani, conservarea substanței, către 9 ani recunosc conservarea greutății, iar la 11 ani, conservarea volumului.

Dezvoltarea senzațiilor este un proces în continuă desfășurare, deși maturizarea organelor de simț (ochiul, urechea, corpusculii tactili) se termină relativ timpuriu în dezvoltarea ontogenetică. Senzațiile se subordonează noului tip de activitate, învățarea. Cum aceasta se desfășoară sub forma unor acțiuni distincte (de aritmetică, de scris, citit, de desen, de observare a mediului înconjurător, de utilizare a cuvântului în scopul analizei gramaticale, al povestirii sau al descrierii artistice) senzațiile școlarului mic se vor modela în funcție de solicitările specifice acestor acțiuni.

Reprezentările suportă modificări importante atât sub raportul sferei și conținutului, cât și în ceea ce privește modul lor de producere și funcționare. Astfel, are loc o creștere și diversificare a fondului de reprezentari. De la caracterul difuz, contopit, nediferențiat, nesistematizat, reprezentările devin mai precise, mai clare, coerente, sistematice. Sub acțiunea învățării și prin intermediul funcției reglatorii a limbajului, devine posibilă evocarea cu mai multă ușurință a fondului de reprezentări. O formă cât mai interesantă (ilustrații, planșe) este foarte indicată. În acest mod se face o fixare concret-senzorială care este fragmentată de detalii ne semnificative (legată de perioada concretului în gândirea elevului mic). Prin transformarea și recombinația reprezentărilor sau a componentelor acestora pot fi create noi imagini, reprezentarea contribuind astfel la realizarea altor procese cognitive superioare precum imaginația și gândirea. Deoarece dezvoltarea capacității de reprezentare merge în direcția creșterii elementului

generalizator, demersul didactic trebuie să stimuleze capacitatea elevului de a evoca și dirija voluntar reprezentările sale în funcție de sarcina de rezolvat, dată prin instrucție verbală, sau de scopul fixat prin limbajul interior.

Memoria realizează coerența vieții interioare și a legăturilor interdependente cu realitatea obiectivă.

K.E.Hering afirma: „Se pare că datorăm memoriei aproape tot ceea ce avem sau suntem: ideile și concepțiile noastre reprezintă activitatea ei, iar percepție, gândirea și activitatea de zi cu zi sunt derivate din această sursă. Memoria colectează nenumărate fenomene într-un tot unitar; și așa cum organismul nostru s-ar risipi într-o pulbere de particule dacă nu ar fi ținute prin atracția materiei, tot așa și conștiința ar fi divizată în tot atâtea fragmente precum secundele trăite, dacă nu ar exista forța de legătură și unificare a memoriei.” K.E.Hering- „Despre memorie ca funcție generală a materiei organizate”

Având o importanță majoră în dezvoltarea generală a activității psihice, memoria școlarului mic se sprijină pe concret, pe perceptibil. De aceea, folosirea materialului didactic prezentat într-o de memorare selectiv. În opoziție cu memorarea mecanică, imitativă se dezvoltă caracterul logic al memorării - elevul înțelegând ceea ce a memorat. Spre sfârșitul acestei perioade se dezvoltă exactitatea, promptitudinea și rapiditatea reproducerii.

Prin realizarea sarcinilor școlare, el conștientizează faptul că repetiția este o condiție a memorării. Relația dintre procesele memoriei are o anumită dinamică. Pentru un copil de 7 ani este mai ușor să recunoască decât să reproducă. Conform unor studii efectuate de Cf. Norman și L. Munn la 7 ani recunoaște aproximativ 9 și reproduce 2 din 20 de silabe. La 10 ani recunoaște 10 și reproduce 5 din același număr de silabe.

În perioada școlarității mici se accentuează caracterul voluntar și conștient al proceselor memoriei, dezvoltându-se astfel formele mediate, logice ale memoriei, precum și volumul, trăinicia memorării. Creșterea caracterului activ al memoriei se evidențiază prin faptul că, mai ales elevii de clasa a III-a și a IV-a tind să extragă din materialul de învățat ceea ce este important și își formează câteva procedee mnemonice de bază cum ar fi: scoaterea ideilor principale, alcătuirea planului unei lecturi, formularea cu cuvinte proprii etc. Memoria își consolidează însușirile și se subordonează învățării școlare.

Memoria dobândește un caracter ordonat, este direcționată spre aspecte descriptive și spre înțelegerea relațiilor dintre obiectele și fenomenele realității. Memoria școlarului mic este direcționată spre ordonarea, clasificarea și sistematizarea „concretului gândit”. „Memoria nu poate fi disociată de operațiile de gândire, de dezvoltarea inteligenței. Pe măsură ce operațiile logice se cristalizează, codul mnemonic se apropie de exigențele gândirii” I. Radu., (1974).

Gândirea prezintă în acest stadiu o schimbare fundamentală și anume: se trece de la gândirea preoperatorie a preșcolarului la gândirea operatorie. Acțiunile mentale se desprind de conținuturile informaționale particulare, se generalizează, se transferă cu ușurință la noi conținuturi și se automatizează transformându-se în operații. Micul școlar își formează și utilizează cu succes operații generale ale gândirii (analiză, comparație, clasificare, etc.) dar și cele speciale implicate în însușirea cunoștințelor școlare, așa cum sunt operațiile aritmetice. A doua caracteristică a gândirii școlarului mic este faptul că ea rămâne legată încă de concret și vorbim astfel de o gândire a operațiilor concrete. Accesul la o operație nouă sau noțiune nouă este condiționat de percepții și reprezentări

care oferă informația directă despre obiectele reale și apoi aceasta va fi transformată și prelucrată complex prin operații deja dobândite. Această gândire care devine operatorie dobândește și reversibilitate, dar este vorba de o formă simplă a acesteia. =Unitățile cognitive cu care lucrează gândirea școlarului mic sunt la început noțiunile empirice dar, în școală se însușesc treptat cele științifice elementare.

Limbajul reprezintă caracteristică importantă care îi diferențiază pe copii la intrarea în școală. Mediul din care provine școlarul și capacitățile intelectuale imprimă un anumit nivel al dezvoltării limbajului. Vocabularul copilului, la intrarea în școală este de aproximativ 2500 de cuvinte. Micul școlar stăpânește reguli de folosire corectă a cuvintelor în vorbire. Progresele limbajului sunt impulsionate de capacitatea de citit-scris-socotit. La finalul perioadei școlare mici elevul își însușește, în mare măsură, fondul principal de cuvinte a limbii materne.

Imaginația un rol deosebit în *adaptarea activă, transformativă și creatoare a omului*. Prin ea câmpul cunoașterii umane se lărgeste considerabil, omul devenind capabil de a realiza unitatea între trecut, prezent și viitor.

Imaginația creatoare, cea mai complexă și mai valoroasă formă a imaginației, este orientată spre posibil, nou, viitor.

BIBLIOGRAFIE

Șchiopu, Ursula, Verza, Emil, *Psihologia vârstelor*, EDP, București, 1981;
Șchiopu, U., 2009, *Psihologia copilului*, Editura România Press, București;